

Iga Bańkowska

Kalendarium wydarzeń w Archiwum Państwowym w Szczecinie w roku 2017

20 *stycznia* odbyło się w Archiwum spotkanie promocyjne ostatniego, 25. Numeru „Szczecińskiego Informatora Archiwalnego”. Czasopismo to ukazywało się od 1978 r., początkowo jako półrocznik (pn. „Informator Archiwalny”), a od 1985 r. w formie rocznika. Było to czasopismo przygotowywane w całości staraniem pracowników szczecińskiego Archiwum Państwowego, zaś jego celem była prezentacja i popularyzacja pomorskich archiwaliów, historii regionu i dorobku szczecińskiego środowiska humanistycznego. W 2017 r. Archiwum zakończyło wydawanie SIA, a w jego miejsce powołano nowy periodyk – „Szczecińskie Studia Archiwalno-Historyczne”.

W uznaniu za dotychczasowe osiągnięcia szczecińscy archiwiści zostali uhonorowani odznaczeniami państwowymi i resortowymi. Część wyróżnionych odebrała je w Kancelarii Prezydenta w 2016 r., pozostałym pracownikom zostały wręczone 25 *stycznia* przez wicewojewodę zachodniopomorskiego Marka Subocza. I tak: Złoty Krzyż Zasługi otrzymała Maria Frankel, odznaczenia „Za Długoletnią Służbę”: Beata Wilanowska, Witold Mijał (złote) oraz Alina Woźniczka (srebrne). Z kolei medale „Za Zasługi dla Archiwistyki” otrzymały Iga Bańkowska i Aleksandra Maślak. W uroczystościach, które połączone były z jubileuszem 35-lecia pracy zawodowej w Archiwum Marii Frankel, uczestniczyli archiwiści oraz przedstawiciele środowiska humanistycznego Szczecina.

7 *lutego* w szczecińskim archiwum odbył się wykład otwarty pt. *Bogusław XIV i jego czas. W 380. rocznicę śmierci ostatniego Gryfity*, który, w ramach spotkań historyczno-archiwalnych poświęconych dziejom Pomorza wygłosili, mgr Alicja Kościelna i dr hab. Paweł Gut.

21 *lutego* w salonie czytelnicznym Pro-Media, filii Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie, w ramach cyklu „Szczecińskie Wtorki” odbyło się spotkanie historyczne, poświęcone projektowi nagrywania relacji i wspo-

mnien tzw. świadków historii – polskich robotników przymusowych III Rzeszy z okresu drugiej wojny światowej. Projekt ten realizowany jest przez Archiwum Państwowego w Szczecinie we współpracy z Instytutem Historii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Szczecińskiego. Archiwiści i historycy zbierają z największą uwagą nawet okruchy pamięci i świadectwa z lat okupacji, dokumenty i fotografie, relacje i nagrania dźwiękowe. Projekt, jego realizację, rezultaty, a przede wszystkim historię ludzi, którzy byli robotnikami przymusowymi III Rzeszy przybliżyli zgromadzonym: prof. dr hab. Włodzimierz Stępiński i dr Tomasz Ślepowski z Uniwersytetu Szczecińskiego oraz Marek Lupa z Archiwum Państwowego w Szczecinie.

W ramach cyklicznych spotkań historycznych w sali Bolesława Tułana-Taurogińskiego Archiwum Państwowego w Szczecinie odbyły się kolejne wykłady otwarte. Pierwszy, 9 marca, poświęcony był najnowszemu wydaniu wspomnień pierwszego prezydenta Szczecina Piotra Zaremby. Publikacja ukazała się w łódzkiej oficynie Księży Młyn, a obszernym wstępem opatrzył ją dr Eryk Krasucki z Uniwersytetu Szczecińskiego, który był też gościem spotkania. Na potrzeby tej reedycji wspomnień Piotra Zaremby Archiwum Państwowe w Szczecinie udostępniło materiały ze spuścizny aktowej pierwszego polskiego prezydenta miasta.

Drugi wykład, dr Janiny Kosman, poświęcony był pomorskiemu i europejskiemu piśmiennictwu o charakterze religijnym. Warto nadmienić, iż w księgozbiorze biblioteki Archiwum przechowywanych jest wiele cennych książek, przykładów tego typu piśmiennictwa protestanckiego, jak i katolickiego. Tematyka ta wpisала się w obchody 500-lecia reformacji.

20 marca w ramach obchodów Dnia Jedności Kaszubów Archiwum Państwowe w Szczecinie wraz z Zrzeszeniem Kaszubsko-Pomorskim Oddział w Szczecinie zorganizowało projekcję fabularyzowanego filmu dokumentalnego zatytułowanego „Na psa urok”, ukazującego zanikające już kaszubskie zwyczaje i obrzędy. Projekcji filmu towarzyszył wykład prof. dr hab. Zygmunta Szulcki pt. „Oświata kaszubska od XVI do XIX wieku”.

23 marca w Książnicy Pomorskiej odbył się wernisaż wystawy pn. „Polacy w Mandżurii 1897–1949”. Została ona przygotowana przez Archiwum Akt Nowych, w którego zasobie znajduje się zespół archiwalny Kolonia Polska w Mandżurii. Jej początek sięga XIX wieku, kiedy to w 1897 roku

rząd carski wysłał do Mandżurii ekspedycję Polaków, którzy mieli za zadanie wytyczenie linii Kolei Wschodnio-Chińskiej. Ekspozycja przedstawia Polaków w harbińskiej mozaice narodów, ich udział Polaków w budowie kolei oraz miasta Harbina, polskie szkoły, instytucje kultury, parafie katolickie w Harbinie.

Wystawie towarzyszył katalog. Dokumenty i obiekty pochodzą ze zbiorów: Archiwum Akt Nowych w Warszawie, Andrzeja Czajewskiego ze Szczecina, Książnicy Pomorskiej w Szczecinie, Narodowego Archiwum Cyfrowego, Muzeum Niepodległości w Warszawie, Archiwum Państwowego w Szczecinie, Archiwum Towarzystwa Chrystusowego w Poznaniu. Po wystawie oprowadzał jej autor – dyrektor Archiwum Akt Nowych dr Tadeusz Krawczak.

24 marca, w przeddzień przejścia dyrektora Archiwum Państwowego w Szczecinie dr. Jana Macholaka na emeryturę, w Archiwum odbyła się uroczystość związana z 45-leciem Jego pracy zawodowej, którą rozpoczął w Archiwum Państwowym we Wrocławiu, by na kolejne 44 lata związać się z Archiwum Państwowym w Szczecinie, w tym ostatnie dziesięć sprawując funkcję dyrektora tej instytucji.

Spotkanie rozpoczęło się wręczeniem Panu Dyrektorowi najwyższego regionalnego wyróżnienia – złotej Odznaki Honorowej Gryfa Pomorskiego. Z inicjatywy środowiska naukowego oraz archiwistów i przyjaciół ukażała się też księga pamiątkowa pt. *Labor et memoria. Jan Macholak – XLV lat w Archiwach Państwowych* Jemu dedykowana.

3 kwietnia nominację na nowego dyrektora Archiwum Państwowego w Szczecinie, z rąk Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych dr. Wojciecha Woźniaka otrzymał dr hab. Krzysztof Kowalczyk, profesor Uniwersytetu Szczecińskiego. Zastąpił on na stanowisku odchodzącego na emeryturę dr. Jana Macholaka.

Dr hab. Krzysztof Kowalczyk jest historykiem, politologiem, profesorem w Instytucie Politologii i Europeistyki Uniwersytetu Szczecińskiego. Od ponad 20 lat związany jest z Uniwersytetem Szczecińskim, na którym w 2002 r. obronił rozprawę doktorską. W 2013 r. Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu nadał mu tytuł doktora habilitowanego. Prof. Kowalczyk przez wiele lat kierował różnymi formami kształcenia (studia zaoczne, podyplomowe) dla oficerów i funkcjonariuszy służb mundurowych. Od stycznia do lipca 2016 r. był dyrektorem szczecińskiego oddziału IPN.

Pełnił różne funkcje w Polskim Towarzystwie Nauk Politycznych: prezes oddziału szczecińskiego (2007–2013), przewodniczącego Sekcji Badań Wyborczych (2011–2014), członka Zarządu Głównego (2013–2016).

Prof. Krzysztof Kowalczyk specjalizuje się w najnowszej historii Pomorza Zachodniego, problematyce Kościoła katolickiego, polskich partii politycznych, marketingu wyborczym i bezpieczeństwa państwa. Jest autorem i współautorem około 150 publikacji naukowych, w tym sześciu monografii, 16 prac redakcyjnych i 100 artykułów.

Z głębokim smutkiem pożegnaliśmy Panią Profesor Lucynę Turek-Kwiatkowską – historyka, archivistkę, nauczyciela akademickiego, dyrektorkę Archiwum Państwowego w Szczecinie w latach 1969–1975. Mimo zakończenia kadencji na stanowisku dyrektora szczecińskiego archiwum, była na stałe związana z naszą instytucją, utrzymując serdeczne kontakty i wspierając nas w pracy zawodowej. Ostatni raz gościliśmy Panią Profesor trzy tygodnie wcześniej, 24 marca. Pani Profesor odeszła od nas *11 kwietnia*.

12 kwietnia była kolejna okazja do wysłuchania wykładu otwartego, który odbył się w Archiwum Państwowego w Szczecinie. Tym razem spotkanie poświęcone było polskiej obyczajowości świątecznej jako dobra narodowego, które przybliżył ks. prof. Wiesław Dyk, z Uniwersytetu Szczecińskiego.

19 kwietnia w Archiwum Państwowym w Szczecinie w ramach szkolenia bibliotekarek prowadzących biblioteki wojskowe odbyło się spotkanie historyczno-archiwalno-biblioteczne. Wygłoszone zostały dwa wykłady: „Pomorze Zachodnie w dokumentach Archiwum Państwowego w Szczecinie” przez dr. hab. Pawła Guta, zaś „Historię książki i piśmiennictwa na przestrzeni wieków” omówiła dr Janina Kosman.

21 kwietnia w gmachu Zachodniopomorskiego Urzędu Wojewódzkiego w Szczecinie odbyła się oficjalna prezentacja oryginału rękopisu Konstytucji 3 Maja, jednego z trzech istniejących, pochodzącego z Metryki Litewskiej. Dokument, wyróżniony Znakiem Dziedzictwa Europejskiego, a przechowywany na co dzień w zasobie Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie, zaprezentował wojewoda zachodniopomorski Krzysztof Kozłowski. Dla szerokiej publiczności oryginał Konstytucji

3 Maja, był dostępny od poniedziałku 24 kwietnia do 4 maja w Sali Rycerskiej ZUW.

Prezentacji oryginału Konstytucji towarzyszyły dwie okolicznościowe wystawy. Pierwszą z nich przygotowało Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie. Druga, przygotowana przez Archiwum Państwowe w Szczecinie, to prezentacja wybranych obiektów dotyczących Konstytucji 3 Maja, pochodzących z prywatnej kolekcji pani Beaty Gotowały.

20 kwietnia w salach Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Szczecińskiego odbyło się spotkanie pt. „ŻELAZNE WESELE. Kulmowie 1952–2017”. Uroczystości otworzyła dziekan Wydziału Humanistycznego – dr hab. Urszula Chęcińska. Przemawiali licznie zgromadzeni goście, przekazując na ręce szacownych Jubilatów okolicznościowe upominki, głos zabrali m.in. prof. Krzysztof Kowalczyk – dyrektor Archiwum Państwowego w Szczecinie, prof. dr hab. Edward Włodarczyk – rektor Uniwersytetu Szczecińskiego, Piotr Krzystek – prezydent Miasta Szczecin, Inessa Kurhan – dyrektor ośrodka edukacyjnego „Studyja-Mowija” w Mińsku (Białoruś) i tłumaczka wierszy Joanny Kulmowej na białoruski, prof. Bronisława Czarnocha, matematyk i fizyk kwantowy z Uniwersytetu Nowojorskiego, prof. Marek Zybura z wrocławskiego Centrum Studiów Niemieckich i Europejskich im. Willy’ego Brandta oraz Tomasz Banach – wiceburmistrz Gminy Goleniów.

Uczniowie ze Szkoły Podstawowej im. Joanny Kulmowej w Komarowie przygotowali fragment widowiska Joanny Kulmowej pt. „Der Flugunfähige Wanderfuß – Niefruwak piechotny”. Spotkanie zakończyła recytacja jednego z wierszy Joanny Kulmowej, w wykonaniu Autorki.

19 maja, w Ekspozyturze Archiwum w Strzmielach odbyły się dwudniowe, powiatowe warsztaty dziennikarskie dla młodzieży. Uczestniczyli w nich przedstawiciele gazetek szkolnych, ukazujących się w powiecie łobeskim. Ich organizatorami byli: „Głos Budy” – redakcja gazetki Gimnazjum im. Kazimierza Górskiego w Resku wraz z opiekunką młodych dziennikarzy, panią Elżbietą Kuc oraz „Kurier Szczeciński”, który od 2000 roku prowadzi stały konkurs „Szkolny Pulitzer”, przeznaczony dla gazetek szkolnych województwa zachodniopomorskiego. Organizacja warsztatów została wsparta finansowo przez Starostwo Łobeskie.

Pierwszy dzień warsztatów przeznaczony został na spotkania z dziennikarzami mediów łobeskich i „Kuriera Szczecińskiego” oraz przedstawi-

cielami reskiego gimnazjum, władz miasta i gminy, powiatu łobeskiego oraz organizacji i stowarzyszeń, zajmujących się dziejami Ziemi Łobeskiej. Drugiego zaplanowano wyjazd studyjny, podczas którego uczestnicy odwiedzili miejsca związane z dziejami regionu, m.in. ekspozyturę Archiwum w Strzmielach, Starogard Łobeski i Wysiedle. Ich przewodnikami byli regionaliści i nauczyciele z Łobza Lidia Lalak-Szawiel i Czesław Szawiel.

Młodzi adepci dziennikarstwa zbierali materiały, które stały się podstawą reportaży, opublikowanych na łamach macierzystych gazetek szkolnych.

W gabinecie Prezydenta Miasta Szczecin w Europejską Noc Muzeów 20 maja były prezentowane oryginały materiałów archiwalnych dotyczące początków polskiego Szczecina. Odnoszą się one m.in. do przejmowania przez Polskę władzy w mieście, napływu polskiej ludności w maju, czerwcu i lipcu 1945 roku, a także kolejnych etapów tworzenia się państwowości polskiej w Szczecinie latem i jesienią 1945 roku.

9 czerwca obchodziliśmy Międzynarodowy Dzień Archiwów. Jest to doskonała okazja, aby zaprosić do Archiwum szersze grono zainteresowanych dawnymi dziejami i świadectwami historii, poznać się, spotkać, wymienić doświadczeniami, a przede wszystkim promować wiedzę o pomorskich archiwaliach i roli archiwistów jako strażników pamięci narodu. W tym roku proponowaliśmy mieszkańcom Szczecina spotkania oscylujące wokół tematu „Oblicza Szczecina w źródłach archiwalnych”. W ramach spotkań zostały przygotowane wykłady, prezentacja oryginałów materiałów archiwalnych – źródeł związanych ze szczecińską architekturą, w których zarejestrowano zmieniające się oblicza szczecińskich miejsc i najbardziej rozpoznawalnych budowli naszego miasta. Poza tym stałymi punktami obchodów są cieszące się niesłabnącym zainteresowaniem: zwiedzanie zabytkowej siedziby Archiwum, porady i wskazówki dotyczące poszukiwań źródłowych oraz kiermasz publikacji Archiwum. Tego dnia pracownicy Oddziału Archiwum w Międzyzdrojach, mieszczącego się na Białej Górze, proponowali spotkania pod hasłem „Tajemnice archiwum na Białej Górze”, podczas których odwiedzający Oddział poznawali m.in. dzieje kompleksu budynków archiwalnych, najciekawsze źródła i aktywności archiwistów. Z kolei stargardzki Oddział Archiwum, mieszczący się przy ul. Basztowej 2 w ramach MDA przygotował wystawę źródeł archiwalnych do dziejów Stargardu. Ekspozycja spotkała

się z tak dużym zainteresowaniem, iż w odpowiedzi na zapotrzebowanie została udostępniana dla publiczności powtórnie jako część uroczystości związanych z Dniami Stargardu, w sobotę 24 *czerwca*.

W 11 *czerwca* 2017 r. minęła 30. rocznica historycznej wizyty Ojca Świętego Jana Pawła II w Szczecinie. W zasobie Archiwum Państwowego w Szczecinie znajdują się fotografie, a przede wszystkim dokumentacja dotycząca pobytu papieża św. Jana Pawła II w Szczecinie. W rocznicę tego wydarzenia Oddział Muzeum Narodowego w Szczecinie – Centrum Dialogu Przełomy przygotowało wystawę plenerową, prezentowaną na Jasnych Błoniach, w miejscu gdzie 30 lat temu padły znamienne słowa o „wietrze znad morza”. M.in. poruszała takie aspekty jak: kulisy przygotowań do papieskiej wizyty, jej przebieg oraz postawy społeczne. Znalazły się nań także dokumenty z zasobu Archiwum Państwowego w Szczecinie. Szczegółowo przeprowadzona kwerenda dostarczyła wiedzy o stosunku wojewódzkich władz administracyjnych i partyjnych do wizyty papieża, przygotowaniach przed przyjazdem do Szczecina oraz podejmowanej aktywności propagandowej.

W sobotę, 1 *lipca*, grupa dzieci i młodzieży z Wileńszczyzny, z polskich szkół w Rakańcach i Solecznikach, odwiedziła Archiwum Państwowe w Szczecinie. Młodzież szkolna została zaproszona na wakacje w Polsce przez Fundację Polskich Wartości, której celem jest krzewienie wartości patriotycznych oraz upowszechnianie wiedzy z zakresu historii i tradycji narodowych. Historia Szczecina i Pomorza, najciekawsze i najstarsze dokumenty opatrzone pieczęciami, inkunabuły, księgi, poszyty, fotografie były przedmiotem prezentacji szczecińskich archiwistów. Naszych gości zaprosiliśmy także do archiwalnej biblioteki i pracowni konserwacji materiałów archiwalnych, gdzie zobaczyli pokaz odlewania pieczęci lakowych, i taką właśnie pamiątkową pieczęć otrzymał każdy z nich.

1 *sierpnia* to symboliczna data dla szczecińskich archiwistów. Tego dnia w 1945 roku, w swoim dzienniku pierwszy dyrektor Archiwum Państwowego w Szczecinie Bolesław Tuhan-Taurogiński odnotował: 1 *sierpnia* 1945 roku objąłem Archiwum Państwowe w Szczecinie. B. Tuhan-Taurogiński, patron sali konferencyjnej Archiwum, był w latach 1928–1944 kierownikiem archiwum Radziwiłłów. Od 1945 do 1950 r. był dyrektorem szczecińskiej placówki archiwalnej, a następnie przeszedł do Archiwum Głównego Akt

Dawnych w Warszawie. Przed pierwszym dyrektorem i polską służbą archiwalną w powojennych latach stanęło niezwykle trudne zadanie, ponowne zorganizowanie archiwum, w tym przede wszystkim scalenie rozproszonego zasobu przedwojennego, pruskiego Staatsarchiv, odtworzenie zespołów, sporządzenie ich ewidencji. Po wojnie budynek administracyjny przy ul. św. Wojciecha 13 w wyniku nalotu był pozbawiony dachu, a w magazynowym brakowało szyb, a niektóre piętra magazynowe były zdewastowane. W obawie przed skutkami działań niemieccy archiwiści w latach 1942–1943 ewakuowali ok. 90% zasobu archiwalnego, który rozlokowano w różnych miejscowościach na terenie Pomorza. Dzięki m.in. zabiegom B. Tuhana-Taurogińskiego udało się do 1950 r. zwieźć do magazynów archiwalnych 4011 m.b. archiwaliów z 7068 m.b. zasobu przedwojennego. Jego część, która nigdy do Szczecina nie powróciła, została zniszczona, nieodnaleziona lub zaginęła w nieznanych okolicznościach, część, która była w miejscowościach po niemieckiej stronie granicy stała się podstawą utworzenia Landesarchiv w Greifswaldzie. W 1951 r. szczecińskie archiwum przejęło pierwsze akta wytworzone przez polskie urzędy.

Co roku Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie organizuje Zachodniopomorskie Dni Dziedzictwa, w których wśród licznych instytucji i placówek kulturalnych uczestniczy także Archiwum Państwowe w Szczecinie. Każda z edycji ZDD odbywa się pod wybranym hasłem przewodnim. W 2017 roku były to „Smaki dziedzictwa”. We *wrześniu* w Archiwum odbyły się dwa wykłady: kustosz Alicji Kościelnej pt. „Życie codzienne Szczecina w pierwszej monografii miasta Paula Friedeborna” oraz dr. hab. Pawła Guta – „Gęsina, zupa piwna, paprykarz i paszteciki – pomorskie smaczne dziedzictwo”. Ten ostatni na zaproszenie Muzeum Rybołówstwa Morskiego w Niechorzu został wygłoszony przez dr. hab. P. Guta raz jeszcze 16 *września*.

We *wrześniu* pracownicy Archiwum zorganizowali konferencję prasową, na której wystosowali apel do mieszkańców regionu dotyczący materiałów archiwalnych z archiwów rodzinnych, społecznych, kolekcji prywatnych. Apel ten poprzez środki masowego przekazu pojawił się także na forum ogólnopolskim. W ten sposób starano się zwrócić uwagę odbiorców na rodzinne pamiątki przeszłości. Archiwum zadeklarowało możliwość konsultacji i porad w zakresie ich zabezpieczenia oraz przechowywania, a także możliwość włączenia takich zbiorów do zasobu Archiwum

Państwowego w Szczecinie. Nasz apel spotkał się z odzewem, a Archiwum wzbogaciło o kolejne dokumenty życia społecznego.

Tradycja gromadzenia, przechowywania i zabezpieczania archiwów społecznych, rodzinnych, spuścizn i kolekcji prywatnych w archiwach państwowych jest długa. Materiały prywatne pozostają przedmiotem zainteresowania archiwów państwowych, nie tylko dlatego, iż doskonale uzupełniają i obrazują wiedzę zawartą w dokumentacji urzędowej oraz są ilustracją, tłem dla epoki, w której powstały. Przede wszystkim w dobie, gdy coraz więcej ludzi interesuje się swoim pochodzeniem, historią rodzin, szuka swoich korzeni, mają one wymiar praktyczny. Stawiając pierwsze kroki na drodze poszukiwań genealogicznych należy zacząć od zgromadzenia od bliskich wiedzy, którą posiadają na ten temat, a następnie zaznajomić się z archiwami rodzinnymi. Dobrze, żeby te materiały były zgromadzone oraz zabezpieczone, bo właśnie to może zadecydować o naszym sukcesie bądź niepowodzeniu w odtwarzaniu przeszłości naszej rodziny.

W archiwach państwowych, w tym w szczecińskim, powstały punkty konsultacyjne, gdzie archiwiści oraz konserwatorzy zabytków z papieru i skóry, pomagają wartościować dokumenty z archiwów prywatnych, informują jak je zabezpieczać. Każdy może zgłosić się do Archiwum Państwowego w Szczecinie i skorzystać nieodpłatnie z naszej wiedzy i umiejętności w gromadzeniu oraz zabezpieczaniu kolekcji prywatnych. Można je u nas także zdeponować, powierzyć nam na wieczyste przechowywanie, uzupełnią doskonale nasze zbiory.

3 października odbyło się pierwsze posiedzenie Rady Programowo-Naukowej Archiwum Państwowego w Szczecinie powołanej przez Dyrektora AP w Szczecinie na kadencję 2017–2020 w następującym składzie: dr hab. prof. WSAP Marek Gorzko (Wyższa Szkoła Administracji Publicznej w Szczecinie), dr Andrzej Hoehle (dyrektor Oddziału Zakładu Gazowniczego w Szczecinie), lek. med. Wojciech Klukowski (Stowarzyszenie Wolnego Słowa), dr Artur Kubaj (Prezes Polskiego Radia Szczecin), dr hab. prof. US Joanna Król (Instytut Pedagogiki Uniwersytetu Szczecińskiego), mgr Maciej Muszyński (dyrektor Katolickiego Liceum Ogólnokształcącego im. św. Maksymiliana Kolbego w Szczecinie), dr hab. prof. US Tomasz Sikorski (Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Szczecińskiego), mecenas Bartłomiej Sochański (Konsul Honorowy Republiki Federalnej Niemiec w Szczecinie), mgr Jerzy Sołtysiak

(Zachodniopomorski Wicekurator Oświaty), dr hab. prof. US ks. Grzegorz Wejman (Wydział Teologiczny Uniwersytetu Szczecińskiego) oraz przedstawiciele AP w Szczecinie: dyrektor dr hab. Krzysztof Kowalczyk, mgr Iga Bańkowska, mgr Joanna Glatz, mgr Michał Knitter, mgr Łukasz Kozłowski i dr hab. Maciej Szukała.

9 i 10 października w szczecińskim archiwum odbyły się kolejne lekcje archiwalne z udziałem młodzieży z Zespołu Szkół Budowlanych w Szczecinie. Na podstawie m.in. Akt Nadzoru Budowlanego uczniowie poszerzali wiedzę odnoszącą się do historycznej zabudowy Szczecina powstającej od drugiej połowy XIX wieku. Dokumentacja zawiera korespondencję budowlaną, projekty, plany, rysunki fasad, które dostarczają szczegółowych informacji na temat poszczególnych obiektów. O roli i znaczeniu źródeł archiwalnych w poznawaniu dziejów Szczecina i regionu mówili dr hab. Paweł Gut oraz st. kustosz Alicja Kościelna. Podkreślali przy tym, iż dokumentacja nadzoru budowlanego to także, oprócz wiedzy technicznej, źródło do badań w kontekście społecznym, socjologicznym. Spotkaniu towarzyszyła dyskusja na temat współczesnego wyglądu i metod rewitalizacji starej zabudowy śródmieścia Szczecina.

18 października w ramach cyklu „Środy z historią Szczecina” w Muzeum Historii Szczecina – Ratusz Staromiejski (ul. Mściwoja), wykład, w związku z 500. rocznicą wprowadzenia reformacji, poświęcony jej początkom w Szczecinie wygłosiła st. kustosz Alicja Kościelna.

W związku z obchodami Jubileuszu 500-lecia ogłoszenia przez Marcina Lutra 95 tez, które zapoczątkowały ruch reformacyjny, Archiwum Państwowe w Szczecinie przygotowało dostępną on-line prezentację dokumentów z własnego zasobu poświęconą Kościołowi Ewangelickiemu na Pomorzu w XVI i początkach XVII wieku.

W tygodniu poprzedzającym Narodowe Święto Niepodległości, w dniach *6–10 listopada*, w siedzibie Archiwum Państwowego w Szczecinie odbywały się lekcje archiwalne poświęcone 99. rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości. Była to wspólna inicjatywa szczecińskiego Archiwum Państwowego oraz Kuratorium Oświaty w Szczecinie, zainaugurowana *6 listopada* przez Dyrektora AP w Szczecinie dr. hab. Krzysztofa Kowalczyka i Zachodniopomorskiego Kuratora Oświaty Magdalenę Zaręb-

ską-Kuleszę. Lekcje dedykowane były nauczycielom oraz uczniom gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych. W czasie 40-minutowych wykładów przedstawione zostały okoliczności wydarzeń sprzed niemal wieku, które współcześnie składają się na obchodzone 11 listopada każdego roku Narodowe Święto Niepodległości. Wykłady zostały przygotowane i ogłoszone przez: dyrektora szczecińskiego Archiwum Państwowego prof. Krzysztofa Kowalczyka, st. kustosz Alicję Kościelną i kierownika Oddziału I AP w Szczecinie prof. Pawła Gutę. W ich trakcie przybliżono m.in. wspomnienia dotyczące wydarzeń z listopada 1918 r. zapisane na kartach pamiętnika ich uczestnika Józefa Jęczkowiaka, którego zapiski przechowywane są w zasobie szczecińskiego archiwum, a które ukazały się drukiem w 2016 r. staraniem Archiwum Państwowego w Szczecinie oraz Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych. Ponadto zaprezentowano młodzieży międzynarodowe konteksty odzyskania niepodległości w 1918 r., w tym wpływ jaki miały rewolucje niemiecka i rosyjska oraz pochyłono się nad aspektami orientacji niepodległościowej Józefa Piłsudskiego. Korzystając z okazji, iż w tym tygodniu odwiedziło nas ponad 370 uczniów z 13 szkół ze Szczecina, Świnoujścia i Kołobrzegu, archiwiści (Iga Bańkowska, dr Janina Kosman, Agnieszka Mazurkiewicz, Aleksandra Nadolska, Marta Saran, Bartosz Sitarz, Dariusz Witulski) zaprezentowali młodzieży szczecińskie Archiwum Państwowe – historię instytucji, jej zasób, a także pokazali siedzibę, w tym niedostępne na co dzień miejsca, jak pracownię digitalizacji i archiwalny magazyn, a także młodzi ludzie mogli zapoznać się z arkanami archiwalnej pracy.

Tradycyjnie, każdego roku, szczecińscy archiwiści spotykają się w Ekspozycjach Archiwum Państwowego w Strzmielach, by uczcić i wspominać tych archiwistów i osoby związane z naszą instytucją, którzy odeszli. 10 listopada 2017 r. uroczystym odsłonięciem epitafijnej tabliczki upamiętniliśmy prof. Lucynę Turek-Kwiatkowską, którą pożegnaliśmy w kwietniu. Funkcję dyrektora Archiwum Państwowego w Szczecinie pełniła w latach 1969–1975. Później, będąc profesorem w Wyższej Szkole Pedagogicznej i na Uniwersytecie Szczecińskim, utrzymywała z nami przyjazne kontakty, brała udział w licznych przedsięwzięciach naukowych i popularyzatorskich. W spotkaniu uczestniczył wójt Gminy Radowo Małe, a także przedstawiciele środowiska historyków oraz pasjonaci dziejów regionu łobeskiego. Oficjalne odsłonięcie tabliczki i wspomnienie o Pani Profesor poprzedziły wystąpienia dyrektora AP dr. hab. Krzysztofa Kowal-

czyka i archiwisty dr. Radosława Pawlika poświęcone historiografii pomorskiej i tym obszarom badawczym związanym z dziejami Pomorza Zachodniego, które czekają na pogłębione studia.

Uzupełnieniem zasobu Archiwum Państwowego w Szczecinie jest ściśle powiązany dziejami z nim księgozbiór archiwalnej biblioteki, na który składa się ponad 3000 starych druków i niemal 30 000 drukowanych opracowań nowożytnych. Biblioteka Archiwum Państwowego w Szczecinie przechowuje jeden z najcenniejszych na Pomorzu Zachodnim księgozbiorów o charakterze pomoroznawczym, wykorzystywany w szczególności do celów naukowych i w bieżącej pracy archiwistów.

I to dzieje książki oraz najstarsze druki pomorskie były tematem przewodnim podczas spotkania w archiwum 22 listopada ze studentami Wydziału Architektury Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego. Przyszli architekci wraz z opiekunem naukowym wysłuchali wykładu bibliolog, st. kustosz dr Janiny Kosman, dotyczącego podstaw nauki o książce oraz historii pomorskiego drukarstwa. Mecenat książąt pomorskich w zakresie rozwoju sztuki typograficznej, najstarsze szczecińskie oficyny wydawnicze, w tym produkcja wydawnicza Pedagogium Szczecińskiego, wyjaśnianie różnorodnych pojęć związanych z książką i drukarstwem oraz społeczne życie książki, to tylko niektóre z wątków poruszane podczas spotkania.

Wykładowi towarzyszyła prezentacja wybranych druków pomorskich pod kątem zawartej w nich ikonografii – najstarszych, ręcznie wykonanych inicjałów, drzeworytów i miedziorytów.

Archiwum wzbogaciło się o kolejne zbiory po przedwojennych mieszkańcach Szczecina. Najczęściej odnajdywane są podczas remontów szczecińskich kamienic. Tym razem, w takich okolicznościach, natrafiono na dokumenty z lat 30. XX w. zgromadzone przez Theodora Nierhoffa, zajmującego się obrotem drewnem, który mieszkał przy obecnej ul. Wojska Polskiego 79 (Falkenwalderstrasse 79 e). Są to w większości firmowe dokumenty rachunkowe, ale także egzemplarze prasy szczecińskiej i mapy.

14 grudnia Dyrektor Archiwum Państwowego w Szczecinie dr hab. Krzysztof Kowalczyk podpisał porozumienie z Prezesem Zachodniopomorskiego Towarzystwa Genealogicznego „Pomerania” Wojciechem Wilskim o organizacji Konkursu Genealogiczno-Historycznego „Skąd mój ród,

skąd moje korzenie?” dla uczniów klas VII zachodniopomorskich szkół podstawowych. Konkurs patronatem honorowym objęli: Wojewoda Zachodniopomorski Krzysztof Kozłowski, Zachodniopomorski Kurator Oświaty Magdalena Zarębska-Kulesza i Dyrektor Archiwum Państwowego w Szczecinie dr hab. Krzysztof Kowalczyk. Partnerem było Stowarzyszenie Kresy Wschodnie.

W okresie przedświątecznym odbyło się kolejne posiedzenie Rady Programowo-Naukowej Archiwum Państwowego w Szczecinie, podczas którego były omawiane dotychczasowe działania instytucji, a także te planowane w przyszłości.

28 grudnia w Archiwum Państwowym w Szczecinie odbyła się promocja III tomu katalogu *Stare druki XV–XVII wieku w zbiorach biblioteki Archiwum Państwowego w Szczecinie* opracowanego przez dr Janinę Kosman. Spotkaniu towarzyszył wykład Autorki poświęcony kulturze dawnej książki, a na tym tle dziejom biblioteki szczecińskiego archiwum, skupiającej część księgozbioru Towarzystwa Historii i Starożytności Pomorza oraz innych bibliotek, instytucji i osób prywatnych.

28 grudnia w Kuratorium Oświaty w Szczecinie, odbyła się konferencja prasowa zorganizowana w związku z uroczystym podpisaniem porozumień o współpracy pomiędzy Archiwum Państwowym w Szczecinie, Fundacją Polskich Wartości oraz Kuratorium Oświaty w Szczecinie. Uczestniczyli w niej: Zachodniopomorski Kurator Oświaty pani Magdalena Zarębska-Kulesza, Dyrektor Archiwum Państwowego w Szczecinie pan dr hab. Krzysztof Kowalczyk oraz Prezes Fundacji Polskich Wartości pan Wojciech Woźniak. Współpraca ta rzecz edukacji historycznej dzieci i młodzieży oraz krzewienia wartości patriotycznych zaowocowała w 2018 r. szeregiem wspólnych działań.

1–2. Wręczenie odznaczeń państwowych i resortowych archiwistom przez Wicewojewodę Zachodniopomorskiego Marka Subocza. Fot. Dariusz Witulski.

3. Uroczystość wręczenia odznaczeń. Od lewej stoją: Maria Frankel, Beata Wilanowska, dyrektor APSz Jan Macholak, Witold Mijał, Alina Woźniczka, Wicewojewoda Zachodniopomorski Marek Subocz. Fot. Dariusz Witulski.

4–5. „Szczecińskie Wtorki” i spotkanie poświęcone projektowi zbierania relacji Polaków, byłych robotników przymusowych III Rzeszy. Fot. Grażyna Lupa.

6–9. Otwarcie wystawy „Polacy w Mandżurii 1897–1949”. Fot. Dariusz Witulski.

10. Autor wystawy – dyrektor Archiwum Akt Nowych w Warszawie – dr Tadeusz Krawczak. Fot. Dariusz Witulski.

11–12. Jubileusz 45-lecia pracy zawodowej oraz pożegnanie przechodzącego na emeryturę dyrektora Archiwum Państwowego w Szczecinie dr. Jana Macholaka. Fot. Dariusz Witulski.

13–14. Wręczenie nominacji na stanowisko dyrektora Archiwum Państwowego w Szczecinie dr. hab. Krzysztofowi Kowalczykowi przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych dr. Wojciecha Woźniaka. Fot. Dariusz Witulski.

15–18. Oficjalna prezentacja oryginału rękopisu Konstytucji 3 Maja w Zachodniopomorskim Urzędzie Wojewódzkim. Fot. Łukasz Szełemej.

— ARCHIWUM PAŃSTWOWE W SZCZECINIE —

MIĘDZYNARODOWY DZIEŃ ARCHIWÓW

9 czerwca 2017

OBLICZA SZCZECINA W ŹRÓDŁACH ARCHIWALNYCH

9 czerwca zapraszamy szczecinian do odwiedzenia
Archiwum Państwowego przy ul. św. Wojciecha 13

Proponujemy:

- wykłady (godz. 10.00, 11.00, 12.00, 13.00, 14.00) wraz z prezentacją oryginałów dokumentów Akt Nadzoru Budowlanego oraz zapisanych w formie cyfrowej i fotografii znanych budowli Szczecina
- ekspozycję rysunków fasad, projektów architektonicznych i planów szczecińskich kamienic
- zwiedzanie budynku Archiwum, w tym niedostępnych na co dzień zakamarków archiwalnych
- porady i wskazówki związane z poszukiwaniami źródłowymi
- kiermasz publikacji Archiwum za 1 zł

SPOTKANIA ARCHIWALNO-HISTORYCZNE

19–26. Międzynarodowy Dzień Archiwów 2017 w Archiwum Państwowym w Szczecinie. Fot. Dariusz Witulski.

Archiwum Państwowe w Szczecinie
Oddział w Międzyzdrojach
w ramach

Międzynarodowego Dnia Archiwów
9 czerwca 2017 r.
godz. 8.00-18.00

ZAPRASZA

na:

- zajęcia archiwalne dla dzieci, młodzieży i dorosłych
- zwiedzanie magazynów Archiwum
- pokaz zbiorów archiwalnych
- spacer po byłym kompleksie koszarowym Biała Góra

Biała Góra 7
e-mail: bialagora@szczecin.ap.gov.pl
tel. 91 328 25 51

* zorganizowane grupy prosimy o potwierdzenie przybycia do 8 czerwca 2017 r.

27–30. Międzynarodowy Dzień Archiwów 2017 w Oddziale Archiwum Państwowym w Szczecinie w Międzyzdrojach. Fot. Krzysztof Szyszka, Kamil Muras.

31–32. Międzynarodowy Dzień Archiwów 2017 w Oddziale Archiwum Państwowym w Szczecinie w Stargardzie. Fot. Urszula Markiewicz.

33–37. Uczestnicy „Kresowych Wakacji” z wizytą w szczecińskim Archiwum Państwowym. Fot. Łukasz Szelemej.

38. Konferencja prasowa poświęcona archiwom rodzinnym i kolekcjom prywatnym. Fot. Dariusz Witulski.

39. Pierwsze posiedzenie Rady Programowo-Naukowej Archiwum Państwowego w Szczecinie nowej kadencji. Fot. Dariusz Witulski.

40–46. Cykl lekcji archiwalnych poświęconych Narodowemu Świętu Niepodległości. Fot. Dariusz Witulski.

47–49. Strzmielińskie Zaduszki. Fot. Dariusz Witulski

50. Posiedzenie Rady Programowo-Naukowej Archiwum Państwowego w Szczecinie. Fot. Dariusz Witulski

51. Podpisanie porozumienia o współpracy pomiędzy dyrektorem APSz dr. hab. Krzysztofem Kowalczykiem a Prezesem Zachodniopomorskiego Towarzystwa Genealogicznego Wojciechem Wilskim. Fot. Dariusz Witulski.

52–53. Promocja trzeciej części katalogu starych druków ze zbiorów biblioteki APSz w opracowaniu dr Janiny Kosman. Fot. Dariusz Witulski.

54. Podpisanie porozumień o współpracy pomiędzy Archiwum Państwowym w Szczecinie, Fundacją Polskich Wartości i Kuratorium Oświaty w Szczecinie. Fot. Dariusz Witulski.

55. Od lewej: dr hab. Krzysztof Kowalczyk – dyrektor Archiwum Państwowym w Szczecinie, Magdalena Zarębska-Kulesza – Zachodniopomorski Kurator Oświaty, Wojciech Woźniak – Prezes i Łukasz Szelemej – Wiceprezes Fundacji Polskich Wartości. Fot. Dariusz Witulski.